

10
ЖОВТЕНЬ
1971

**ДОШКІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ**

ЗМІСТ

Високі нагороди Батьківщини	Стор. 1
---------------------------------------	------------

Теорія і методика дошкільного виховання

О. В. Булатова — Психологічні передумови морального виховання дошкільнят	4
К. В. Назаренко — Формування у старших дошкільнят початкових знань про час та його числення	9
Е. С. Вільчковський — Орієнтовні плани занять з фізичної культури для другої молодшої групи	14
А. М. Богуш — Знайомити дітей з правилами вуличного руху	20

З досвіду

С. В. Томах — Виховання патріотичних та інтернаціональних почуттів	23
В. С. Ковальчук — Формування моральних якостей у зв'язку з підготовкою дітей до школи	26
Л. В. Мільман — Особистий приклад вихователя	30
А. Т. Добринська — Проведення дидактичних ігор з розвитку мови	33 ✓

Сторінка для дітей

Як купались поросята (сл. Г. Бойка, муз. М. Дремлюги)	36
Бичок (сл. С. Когана, муз. Г. Бірюшова)	37
Зайчику маленький (слова та мелодія Н. Грановської)	38

Для колгоспних дошкільних закладів

Т. О. Пржегодська — Іграшки-саморобки з паперу	40
--	----

Для батьків

Л. Є. Образцова — Куточок природи в сім'ї	43
---	----

Критика і бібліографія

Г. Г. Троян — Цінний посібник	46
---	----

Педагогічне життя

Т. П. Чернишова — IV Всесоюзний з'їзд психологів СРСР	48
---	----

Редакційна колегія:

Л. В. Артемова, Т. В. Введенська, М. Д. Ільченко, В. К. Котирло, Н. Ю. Переверзєва, М. А. Познанська, Г. І. Сциан (головний редактор), Т. Д. Томашівська, К. І. Халімонова, З. М. Хорошко, Н. Ф. Яришева, П. П. Яценко.

Техредактор О. А. Черська
Адреса редакції: Київ-53, вул. Коцюбинського, 5. Тел. 79-80-71, дод. 3-12. Коректор Н. О. Зразюк.

БФ 08762. Здано до набору 3. IX. 1971 р. Підписано до друку 23. IX. 1971 р. Формат паперу 70×108¹/₁₆. друк. фіз. арк. 3, умовн. друк. арк. 4,2, обл.-вид. арк. 5,1, тираж 81 760, зам. 1073.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна». Київ, вул. Анрі Барбюса 51/2.

Ежемесячный методический журнал Министерства просвещения УССР «Дошкольное воспитание», (на украинском языке).

Адрес редакции: Киев-53, ул. Ю. Коцюбинского, 5. Усл. печ. листов 4,2, тираж 81 760. Заказ 1073, цена 20 коп.

Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна». Киев, ул. Анри Барбюса, 51/2.

Психологічні передумови морального виховання дошкільнят

Основою морального виховання радянських дітей є вчення про комуністичну мораль. Виховання комуністичної моралі — це процес систематичного формування комуністичних переконань, моральних почуттів і моральної поведінки. Фундамент морально повноцінної особистості закладається в ранньому дитинстві. Якою буде людина, залежить головним чином від того, якою її зроблять до п'ятого року життя, говорив А. С. Макаренко, підкреслюючи значення виховання в дошкільному віці.

Для успішного здійснення завдань морального виховання педагогові необхідно добре знати принципи морального кодексу будівника комунізму і намагатися вже в дошкільному віці закладати основи їх виховання, знати вікові та психологічні особливості вихованців і загальні закономірності їх розвитку.

Слід пам'ятати, що суттєве значення в здійсненні завдань морального виховання мають природжені особливості організму взагалі і його нервової системи зокрема, процеси його дозрівання на протязі дошкільного віку.

По-перше, у різних дітей виявляються різні типологічні особливості нервової системи. Одні з них легко збуджуються, у інших переважають процеси гальмування, а у деяких слабкість нервових процесів поєднується з підвищеною чутливістю до різних впливів. Перехід від молодшого до старшого дошкільного віку характеризується зміцненням основних нервових процесів і зростанням контролю кори головного мозку в зв'язку з підвищенням ролі другої сигнальної системи. Неврівноваженість основних нервових процесів з віком зменшується.

По-друге, організм дитини відрізняється від організму дорослої людини розмірами, будовою і, основне, особливостями функціонування. На протязі перших семи років відбувається дозрівання організму, його нервової системи, а це обумовлює різні можливості його діяльності, напруження сил, а звідси і межі працездатності, втомлюваності, що не може не позначатися на результатах діяльності, а також на взаємовідносинах, почуттях, переживаннях, виконанні вимог і правил поведінки. Перевтома викликає роздратованість, запальність, а це призводить до конфліктів, сварок, зривів у поведінці і взаємовідносинах.

Загальна тенденція розвитку полягає в поступовому посиленні впливу індивідуальних особливостей на поведінку. Природжені анатомо-фізіологічні особливості організму дитини і його нервової системи, а також процес його дозрівання хоч і є суттєвою умовою психологічного розвитку, створюють лише передумови, лише можливість цього розвитку, але не визначають характеру і кінцевих результатів. Моральність не є природженою, вона формується і розвивається на протязі дитинства під впливом умов життя і виховання.

Численними дослідженнями встановлено, що нервовій системі дитини властива висока пластичність. Тому дошкільнята швидко й активно реагують на явища навколишнього світу, порівняно легко засвоюють знання, які передають їм дорослі, запам'ятовують правила поведінки. Завдяки високій емоційній чутливості, вони дуже рано починають співчувати чужому горю, радіти разом з товаришем; у них виникає почуття симпатії до дорослих, а потім і до ровесників.

Діти дошкільного віку дуже схильні до наслідування, через що вплив позитивних прикладів поведінки батьків та вихователів має дуже велике значення.

«Програма виховання в дитячому садку», виходячи з психологічних особливостей кожного віку, визначає конкретні завдання в галузі морального виховання: розвивати моральні почуття і моральну свідомість дітей, формувати моральні звички і моральну поведінку.

У малят найбільш яскраво виявляється емоційна сприйнятливість поведінки дорослих і ровесників, тому першочергове значення має виховання і розвиток моральних почуттів, які визначають гуманний характер взаємовідносин: любов до дітей, вихователів, бажання робити їм приємне, бути слухняними, доброзичливо ставитись до оточуючих людей, бути чуйним, співчутливим. Цінним джерелом виникнення і розвитку моральних почуттів є спільні цікаві ігри, заняття, прогулянки. Почуття малят, як правило, яскраво проявляються зовні, але ще дуже поверхові і нестійкі; вони різні за силою і проявом у різних дітей і вимагають від вихователя вдумливого індивідуального підходу до кожної дитини.

Особливо яскраво виявляються у дитини в цьому віці такі почуття, як самолюбство, образливість, гордість, радість від досягнутого успіху. Ці почуття дітей треба виховувати. Їх виникнення свідчить про те, що дитина займає певну позицію серед оточуючих, що у неї вже намічаються певні риси особистості.

У процесі ознайомлення дітей з навколишнім життям необхідно формувати доступні їм моральні уявлення, знання та оцінки. Малятам треба знати, що в дитячому садку хлопчики і дівчатка повинні жити дружно, допомагати одне одному, разом користуватися іграшками, книжками, говорити правду. Дітей потрібно познайомити з образом В. І. Леніна, розглянути його портрет, ілюстрації, на яких зображений Володимир Ілліч з дітьми.

Необхідно також закласти перші

навички, які потім стануть основою майбутніх моральних звичок: слухатися дорослих, додержувати елементарних правил організованої поведінки, поводитися спокійно, не галасувати, не заважати оточуючим вдома, на вулиці, в громадських місцях, бути ввічливими — вітатися, прощатися, дякувати, називати дорослих на ім'я та по батькові, пропонувати їм сісти, ввічливо звертатись з проханням.

Дуже важливо розвивати у маленьких дітей емоційний стан, пов'язаний з переживанням почуття задоволення від порядку і чистоти вдома, в груповій кімнаті, на вулиці, викликати інтерес до праці дорослих, ровесників, бажання працювати, виконувати посильні доручення дорослих, цікавитися їхньою працею, їхнім ставленням до дітей, відображати це в іграх.

Нервова система дитини середнього віку має ще багато спільних рис з нервовою системою малят, вона легко збуджується. Виявляється це в деякій неврівноваженості, слабкій здатності зосереджуватися. Але завдяки набутому життєвому досвіду психіка чотирирічної дитини має нові якості й особливості. Посилення ролі мови вносить суттєві зміни у всі взаємовідносини дитини з середовищем. Діти середньої групи, як правило, самостійніші за малят. Це зумовлюється зростаючими фізичними силами і тим, що чотирирічні діти володіють вже певною кількістю навичок і звичок. Тому завдання морального виховання в цій групі значно складніші.

Діти середнього дошкільного віку спілкуються з більшим колом людей, мають справу з більшою кількістю об'єктів. Їх розумінню доступні різноманітні знання про рідне місто, колгосп, село; їхня увага більш стійка, завдяки чому в процесі спостережень вони ознайомлюються з творчою працею радянських людей, з їхніми взаєминами в процесі праці. У зв'язку з цим стає можливим розвивати інтерес до праці дорослих і бажання працювати, виховувати спостережливість, допитливість, добрі почуття до оточуючих лю-

дей — рідних, близьких, вихователів, увагу до старших, сприяти виникненню і розвитку дружніх відносин між дітьми, проявам дбайливого ставлення одне до одного.

Із зростанням самосвідомості, цілеспрямованості дій діти цього віку починають об'єднуватися у невеликі колективи. Необхідно привчати їх узгоджувати одне з одним свої дії заради досягнення спільної мети, вчити допомагати ровесникам, формувати вміння підпорядковувати свої бажання вимогам дорослих, меті колективу.

У цьому віці потрібно закласти перші зачатки почуття відповідальності за доручену справу, результат якої є важливим для оточуючих. Треба формувати прагнення бути корисним оточуючим людям, розвивати увагу до їхніх потреб, виховувати доброзичливе ставлення до ровесників, вміння гратися і працювати разом.

Поширюються знання дітей про В. І. Леніна, вони дізнаються, що Володимир Ілліч любив дітей, піклувався про них, як радянські люди шанують пам'ять вождя.

У старшому дошкільному віці відбуваються значні зміни у вищій нервовій діяльності, виникає здатність диференціювання, тобто розрізнення дитиною впливів, які надходять із зовнішнього світу, та відповідних реакцій на них. Рухи, дії дитини стають більш підконтрольними свідомості, розвивається вольова регуляція, вміння підпорядковувати свою поведінку словесному наказу.

Правила поведінки, встановлені в групі, стають основою для оцінки дитиною спочатку поведінки інших дітей, а згодом і своєї власної, тобто набувають значення справжніх норм моральної поведінки. У цьому віці з'являються перші паростки принципів — чесність і чіткість у виконанні роботи, правдивість у судженнях про себе і про свої дії, об'єктивна і ділова оцінка результатів діяльності і власних вчинків.

Виникнення у дітей вимогливості до інших і до себе є фундаментом їхнього морального розвитку. Це дає можливість виховувати більш

глибокі й усвідомлені почуття: любов і повагу до рідних та близьких, прихильність до вихователів, до дитячого садка, прагнення порадувати старших хорошими вчинками, бажання бути корисними оточуючим. Діти цього віку переживають почуття задоволення не тільки від похвали дорослих за хороший вчинок, а вже в процесі самої дії чи вчинку. Такий емоційний стан виступає мотивом поведінки дитини. У старших дошкільнят зароджується і розвивається почуття обов'язку, яке починає відігравати величезну роль у поведінці дитини, в розвитку почуттів. Завдяки цьому можливо формувати дружні взаємини між дітьми, звичку гратися і працювати разом, вміння підкорятися вимогам дорослих і встановленим нормам поведінки. Спроможність зрозуміти іншу дитину, проїнятися її прагненнями, бажаннями, задумами створює ґрунт для доброзичливого ставлення до товаришів, вміння поважати їх інтереси, допомагати їм.

Старші дошкільники слухають оповідання, співають пісні, вивчають вірші про Радянську Армію, про життя дітей різних національностей. Вони більш докладно знайомляться з життям і діяльністю В. І. Леніна, дізнаються, як він дбав про людей, про те, щоб їм добре жилося. Вперше знайомляться з образом його друга й соратника Н. К. Крупської. На основі знань у дітей виникає інтерес до радянських воїнів, життя інших народів, розвиваються інтернаціональні, патріотичні почуття, любов і повага до В. І. Леніна.

У складних колективних іграх, у посильній праці, в процесі організованих занять здійснюється послідовний і всебічний розвиток психіки дитини — майбутнього школяра. Діти сьомого року життя, як відомо, менш збудливі, у них більш врівноважені процеси збудження та гальмування. Ці фізіологічні особливості стають сприятливою умовою для успішного розвитку зосередженості, спостережливості, витримки. У дитини цього віку значно різноманітніші і багатші почуття. Для неї

характерні вже складні переживання, якими вона відгукується на окремій події оточуючого життя і на власні вчинки.

Майбутньому школяреві доступні такі переживання, як радість за свою групу, засмучення колективною невдачею, щире захоплення сміливістю героя, гордість за наших винахідників, космонавтів, обурення несправедливістю з боку дорослих, переживання образи, прихильність до ровесників або дорослих.

Спираючись на психологічні можливості, у дітей сьомого року життя необхідно виховувати усвідомлені почуття: любов і повагу до батьків і вихователів, старших членів сім'ї, які повинні виявлятися у визнанні їхнього авторитету, думки, поради, в повазі їхньої праці, бажанні слухатися, допомагати їм, турбуватися про них, бути уважними, робити для них приємне, в почутті обов'язку по відношенню до них.

На основі більш широких уявлень про трудову діяльність, про героїчні вчинки і високі моральні риси радянських людей у дітей виховується інтерес і любов до рідного краю, рідної природи, рідного народу, дружні почуття до інших народів, гордість за свою Батьківщину, за досягнення радянських людей.

Діти вже мають достатне для їхнього віку коло знань про В. І. Леніна, шанують його пам'ять, із задоволенням слухають розповіді про нього, розглядають картини та ілюстрації, пам'ятники й інші твори мистецтва. Вони приносять квіти до пам'ятника В. І. Леніну, його соратникам, на могили борців за справу революції, воїнів-захисників нашої Батьківщини.

Перехід до підготовчої групи ставить дітей в особливе становище: вони усвідомлюють себе на порозі нового шкільного життя; вихователю стає для них вчителем. У колективній діяльності зростає самоорганізація і взаємоконтроль дітей, складається колективна думка і спільні найпростіші вимоги, які пред'являються самими дітьми. Це зобов'язує уважніше ставитись до етичної підготовки дітей до шкільного

навчання. Впливаючи на свідомість дітей, необхідно виховувати бажання працювати, інтерес до знань, до книги і бережне ставлення до неї, почуття задоволення добре виконаною роботою, радість за успіх товаришів.

У підготовці дітей до школи велике місце займає виховання відповідального ставлення до виконання учбових і трудових обов'язків. Дітей необхідно підвести до того, що добре вчитись — це обов'язок перед Батьківщиною, перед державою.

Важливе значення має виховання організованості, вміння переборювати труднощі, володіти собою; розвиток самостійності, зосередженості, цілеспрямованості, уміння працювати в спільному ритмі і темпі, не відставати, не відволікатись, точно, у відповідності з вказівками виконувати завдання.

Для здійснення завдань морального виховання вихователю може використовувати різноманітні методи: приклад батьків і вихователів, факти з повсякденного життя, вплив на почуття дітей і їхню свідомість творів літератури і мистецтва тощо. Але програма виховання підкреслює, що найбільш успішно моральне виховання здійснюється в процесі практичної діяльності дітей.

В іграх і праці створюються умови для виникнення і розвитку колективних взаємовідносин: необхідність рахуватись одне з одним, підпорядковувати свої інтереси інтересам колективу, допомагати одне одному, самостійно розв'язувати суперечки. У практичній діяльності діти привчаються виконувати встановлені правила поведінки, нормативні вимоги, які в міру засвоєння стають мотивами моральної поведінки, нормами взаємовідносин. Діти починають виявляти чуйність до оточуючих, піклуються про малят, уважно ставляться до хворого товариша, співчують чужому горю.

Виникнення тих чи інших почуттів, переживань великою мірою залежить від змісту діяльності. У програмі названо цілий ряд різноманітних ігор, в ході яких виника-

ють, розвиваються позитивні дитячі взаємини. Завдання вихователя полягає в тому, щоб, добираючи зміст ігор, правильно керувати взаєминами дітей в грі, надавати їм позитивного характеру.

У програмі розкрито конкретний зміст почуттів, моральних уявлень, правил, оціночних суджень, які мають бути засвоєні в період дошкільного дитинства. Все це діти можуть набути не тільки в процесі діяльності, але й через слово. Тому програма рекомендує читання, розповідання, заучування напам'ять цілого ряду літературних творів, зміст яких може впливати на моральний розвиток дітей.

З дітьми старшого дошкільного віку слід проводити невеличкі етичні бесіди для обговорення деяких вчинків. Такі бесіди допомагають розвивати самостійність оцінки власних вчинків і вчинків інших дітей. Можна проводити бесіди про дружбу і товаришування, скром-

ність і правдивість, про сміливість і витримку та ін. Такі бесіди ефективні, якщо вони проводяться у зв'язку з конкретними фактами дитячого життя, прочитаними книгами, оповіданнями.

Проте не слід зловживати словесними методами. В результаті словесного впливу діти набувають знання про те, як треба поводитись, але поводяться неадекватно знанням; у них виявляється розбіжність між знанням моральних норм й фактичною поведінкою.

У моральному вихованні провідна роль належить вихователю. Своім прикладом, системою продуманих методів і прийомів, враховуючи вікові психологічні та індивідуальні особливості дітей, він вчить їх жити в колективі, збагачує і розвиває їхні моральні почуття, формує їхню моральну свідомість, виховує звички, готує до успішного навчання в школі, до життя в шкільному колективі.

У теплиці дитячого садка № 16 м. Ровно.